

KADINDAN BAŞLAYIP İNSANLIĞA UZANAN BİR DİRENİŞ: TOPLUMSAL

CİNSİYET EŞİTLİĞİ

NİLAY SOLMAZ¹

¹ Sayfada yer alan tablo yazarın eseridir.

Bir toplum hayal edin... Kadınların gece arkalarına bakmadan özgürce yürüyebildiği, LGBTİ+'ların tuhaf bakışlara maruz kalmadan bir kafede oturabildikleri, hayvanların karnını doyurabilme mücadelesinde cansız bedenlerinin yol kenarına atılmadığı, çiçeklerin çiçek olduklarını ifade edebildikleri, böceklerin evrenin bir parçası olduklarının kabul edildiği, eşit, adil, tüm farklılıkların birbiriyle kardeşçesine yaşayabildiği, şiddetsiz, özgür, güçlü bir toplum... Güçlünün güçsüzü yok etmediği, koşulsuz kabul ettiği bir toplum... Çok güzel olmaz mıydı?

Feminist düşüncenin anlatmak istediği tam da budur aslında: Feminist düşünce, çoğu zaman yanlış biçimde yalnızca kadınların hak mücadelesi olarak görülse de, aslında tüm insanlığın özgürleşme çağrısıdır. Feminist teori, toplumsal cinsiyet rollerinin yalnızca kadınları değil, erkekleri de sınırlandırdığını; “güçlü olmalısın”, “ağlama”, “koruyan ol” gibi kalıpların herkesin insani yönünü baskıladığını vurgular. Bu nedenle feminizm, bir cinsiyetin diğerine üstünlüğü değil, bütün cinsiyetlerin eşitliği için yürütülen bir adalet hareketidir. Çünkü şiddetsiz bir toplum, yalnızca kadınların değil, herkesin nefes alabileceği bir dünyadır. Çünkü eşitlik, insan olmanın en sade, en güzel halidir.

Şiddetsiz bir toplumun mümkün olabileceği inancını diri tutmaktır Feminizm. Bireylerin, kimlikleri ve bedenleri üzerinden tanımlanmadığı; erkek egemenliğinin tüm alanları belirlemediği bir yaşam tahayyülü... Feminist teori, şiddeti yalnızca fiziksel bir eylem olarak değil, aynı zamanda dilde, düşüncede, kültürde ve hatta sessizlikte yeniden üretilen bir iktidar biçimi olarak ele alır. Çünkü patriyarka, sadece sokakta değil, evde, işte, yasada, medyada ve zihinlerde de hüküm sürer.

Bu makale, tam da bu noktadan hareketle, kadına yönelik şiddeti bireysel bir sapkınlık, öfke nöbeti ya da münferit bir olay olarak değil; patriyarkal sistemin sürekliliğini sağlayan bir baskı aracı olarak ele alacaktır. Feminist perspektif, bu şiddetin nasıl meşrulaştırıldığını, hangi toplumsal kurumlar aracılığıyla yeniden üretildiğini ve kadın öznelliğinin bu yapıya karşı nasıl direnç geliştirdiğini irdelemeyi amaçlamaktadır.

Bu çerçevede, şiddetsiz bir toplum ideali yalnızca bir ütopya değil; toplumsal cinsiyet eşitliğini merkeze alan bir dönüşüm çağrısıdır. Feminist kuram, bu dönüşümün ancak mevcut güç ilişkilerinin sorgulanmasıyla mümkün olabileceğini savunur. Çünkü patriyarkal düzen, kadınları edilgen konuma iterek erkek egemenliğini olağanlaştırır ve sürdürür. Dolayısıyla, kadına yönelik şiddet yalnızca bir davranış biçimi değil, kökleri toplumsal normlara, kültürel kabullere ve tarihsel iktidar yapılarına dayanan bir sistemik bir sorundur. Bu noktada, patriyarkanın toplumsal temellerini anlamak, şiddetin sürekliliğini çözümlemenin ilk adımı olacaktır.

Feminist Perspektiften Kadına Yönelik Şiddet: Patriyarkanın Yeniden Üretimi ve Kadın Öznelliğinin Direnişi

Kadına yönelik şiddet, yalnızca bireysel bir saldırı biçimi değil; tarihsel, kültürel ve toplumsal yapılar içinde kök salmış bir güç hiyerarşisi biçimidir. Feminist perspektif, bu şiddetin bireysel değil, sistematik bir problem olduğunu ileri sürer. Bu makale, feminist kuramlar çerçevesinde kadına yönelik şiddetin patriyarkal düzenin bir ürünü olarak nasıl şekillendiğini, toplumsal cinsiyet rolleriyle nasıl yeniden üretildiğini ve kadın öznelliğinin bu şiddet karşısında nasıl bir direniş hattı geliştirdiğini incelemektedir. Kadına yönelik şiddet, fiziksel, psikolojik, ekonomik, cinsel ve dijital biçimlerde

karşımıza çıkarken, feminist düşünce bu şiddet biçimlerini yalnızca bireysel eylemler olarak değil, kadın bedenini ve kimliğini kontrol altında tutmanın bir aracı olarak analiz eder (Butler, 1990; hooks, 2000).

Patriyarka ve Kadına Yönelik Şiddetin Toplumsal Temelleri

Patriyarka, erkek egemenliğine dayalı toplumsal yapıların bütününe ifade eder. Bu yapı, kadının toplumdaki rolünü ikincil konuma indirirken, erkeği hem kamusal hem de özel alanda belirleyici konuma getirir (Walby, 1990). Kadına yönelik şiddet, bu yapının en görünür ve en yıkıcı tezahürlerinden biridir. Feminist teoriye göre, patriyarkal sistemde şiddet yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda söylemsel, ekonomik ve sembolik bir iktidar biçimidir. Kadınların bedenleri, davranışları ve hatta duyguları üzerinde kurulan kontrol, bu iktidarın en somut göstergesidir (Bourdieu, 1998).

Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun kadın ve erkeklere cinsiyetleri temelinde atfettiği, nasıl davranmaları gerektiğini belirleyen kültürel beklenti ve normlardır. Bu roller, kadın ve erkek için belirlenen davranış kalıplarını meşrulaştırır. Kadından itaatkâr, duygusal ve fedakâr olması beklenirken; erkekten güçlü, akılcı ve otoriter olması beklenir. Bu rollerin norm haline gelmesi, kadına yönelik şiddeti toplumsal olarak görünmez kılar. Feminist araştırmalar, özellikle eğitim, medya ve din gibi kurumların bu rolleri yeniden üreterek patriyarkayı sürdürdüğünü göstermektedir (Connell, 2005).

Şiddetin Biçimleri ve Kadın Bedeni Üzerindeki Denetim

Feminist kuramlar, kadına yönelik şiddeti yalnızca fiziksel saldırılarla sınırlamaz. Judith Butler (1990), kadın bedeninin toplumsal normlar tarafından biçimlendirildiğini ve bu normların dışına çıkan kadınların sembolik şiddete maruz bırakıldığını savunur. Pierre

Bourdieu'nün (1998) 'sembolik şiddet' kavramı; fiziksel bir zor kullanma içermeden, dil, normlar, değerler ve kültürel kalıplar aracılığıyla bireylerin üzerinde kurulan görünmez, içselleştirilmiş ve meşrulaştırılmış baskı biçimidir. Bu noktada önemli bir analitik araçtır; çünkü fiziksel olmayan ancak sürekli tekrarlanan davranış kalıpları, kadınların özdeğerini zedeler. Medya temsilleri, güzellik normları, annelik ideali ve namus kavramı gibi toplumsal söylemler bu sembolik şiddetin araçları haline gelir.

Şiddetin yalnızca bireysel değil, yapısal bir sorun olduğunu açıkça gösteren bir başka durum ekonomik şiddettir. Ekonomik şiddet kadınların finansal bağımsızlığını engelleyerek şiddet döngüsünü derinleştirir. Birçok kadın, ekonomik güvencesizliği nedeniyle şiddet içeren ilişkileri terk edememektedir (UN Women, 2023.) Ayrıca, ekonomik şiddet kadınların finansal bağımsızlığını engelleyerek şiddet döngüsünü derinleştirir.

Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Görünmez Biçimleri

Kadınlara yönelik ayrımcılık, yalnızca açık şiddet biçimlerinde değil, gündelik hayatın sıradan pratiklerinde de kendini gösterir. Bu ayrımcılık; iş hayatında “cam tavan” uygulamalarıyla, akademide erkek egemen bilgi üretimiyle, medyada kadın bedeninin nesneleştirilmesiyle ve ev içi emek dağılımındaki eşitsizliklerle sürekli yeniden üretilir. Görünürde doğal ve olağan kabul edilen bu yapılar, aslında patriyarkal düzenin en güçlü sürdürücü mekanizmalarındandır.

Kadınların aynı işi yapan erkeklerden daha az ücret alması, karar alma mekanizmalarında temsil edilmemesi, annelik ve kariyer arasında seçim yapmaya zorlanması; toplumsal sistemin kadınlara dayattığı “ikincil” konumun kurumsallaşmış

biçimleridir. Feminist ekonomi-politik yaklaşım, bu eşitsizliklerin bireysel yetersizliklerden değil, cinsiyete dayalı işbölümünün tarihsel sürekliliğinden kaynaklandığını vurgular.

Ayrımcılığın en tehlikeli biçimlerinden biri ise, onun “normalleştirilmiş” halidir. Kadınların karar süreçlerinden dışlanması, erkek şiddeti kadar akut müdahale edilemiyor olabilir; ancak kadınların özneleşme süreçlerini sessizce bastırır. Bu durum, kadınların yalnızca kamusal alanda değil, düşünsel alanda da görünmezleştirilmesine yol açar. Bu nedenle feminist teori, ayrımcılıkla mücadelenin yalnızca yasal düzenlemelerle değil, dilin, temsilin ve toplumsal değerlerin dönüşümüyle mümkün olabileceğini savunur.

Feminist Mücadele ve Kadın Öznelliğinin İnşası

Kadın hareketleri, şiddetin görünür kılınması ve yasal düzenlemelerin güçlendirilmesi açısından kritik bir rol oynamıştır. İkinci dalga feminizmle birlikte 'özel olan politiktir' sloganı, ev içi şiddetin özel alanla sınırlı olmadığını, politik bir mesele olduğunu vurgulamıştır. Türkiye’de 6284 Sayılı Kanun gibi düzenlemeler, kadın mücadelesinin somut kazanımları arasında yer almaktadır (Ertürk, 2015). Ancak feminist kuram, yasal reformların tek başına yeterli olmadığını; şiddeti doğuran kültürel ve ideolojik yapıların da dönüştürülmesi gerektiğini savunur.

Feminist direniş, yalnızca hukuki değil, kültürel ve epistemolojik bir mücadele biçimidir. Kadınlar anlatılarını, bedenlerini ve duygularını geri kazanarak özneleşirler. Bu direniş biçimi, sanat, edebiyat, medya ve sokak hareketleri gibi çeşitli alanlarda kendini gösterir. Kadın dayanışma ağları, sosyal medya kampanyaları (#MeToo,

#KadınaŞiddeteHayır vb.) ve feminist kolektifler, patriyarkanın sessizleştirme mekanizmalarına karşı alternatif kamusal alanlar yaratmaktadır.

Sonuç: Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine Doğru

Toplumsal cinsiyet eşitliği, yalnızca bir hedef değil; insanlığın kendini yeniden inşa etme sürecidir. Kadına yönelik şiddet, patriyarkanın en görünür tezahürüdür; ancak bu şiddetin sona ermesi yalnızca kadınların özgürleşmesiyle değil, toplumun bütününe dönüşümüyle mümkündür. Eşitliğin gerçekleşmesi, kadınların sesiyle birlikte erkeklerin de bu sessiz şiddet kültürünü sorgulaması, rollerini yeniden tanımlaması ve iktidar dilinden vazgeçmesiyle mümkün olabilir.

Feminist düşünce, özgürlüğü yalnızca kadınlar için değil, herkes için yeniden tanımlar. Çünkü özgür bir kadın, özgür bir toplumun göstergesidir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin toplumdaki karşılığı, yalnızca kadınların kamusal alanda görünür olması değil; duyguların, bakım emeğinin, adaletin ve empati'nin insan yaşamında yeniden değer kazanmasıdır. Şiddetsiz bir toplum hayali, her bireyin kimliğiyle, bedeniyle ve sözüyle var olabildiği bir dünyanın inşasını gerektirir.

Bu bağlamda feminizm, bir ayrışma değil; bir **birleşme çağrısıdır**. Kadınların özgürleşmesi, erkeklerin iktidar yüklerinden arınması; çocukların toplumsal kalıplar yerine özgürlükle büyümesi anlamına gelir. Feminist mücadele, yalnızca geçmişin acılarını görünür kılmakla kalmaz, aynı zamanda geleceğin eşitlikçi dilini kurar. Ve belki de en önemlisi, toplumsal cinsiyet eşitliği yalnızca bir insan hakkı değil, yaşamın tüm biçimlerine duyulan saygının başlangıcıdır. Kadının, erkeğin, hayvanın, doğanın ve tüm varoluşun birbirine değdiği bu eşitlik alanı, şiddetsiz bir geleceğin

mümkün olduğunu hatırlatır. Çünkü eşitlik, sadece bir ilke değil; yaşamın adaletle nefes aldığı andır.

Kaynakça

Bourdieu, P. (1998). Masculine domination. Stanford, CA: Stanford University Press.

Butler, J. (1990). Gender trouble: Feminism and the subversion of identity. New York, NY: Routledge.

Connell, R. W. (2005). Masculinities (2nd ed.). Berkeley, CA: University of California Press.

Ertürk, Y. (2015). Kadına yönelik şiddetle mücadelede feminist perspektifler. Toplum ve Bilim, 133(2), 45–67.

hooks, b. (2000). Feminism is for everybody: Passionate politics. Boston, MA: South End Press.

UN Women. (2023). Global database on violence against women. New York, NY: United Nations Women.

Walby, S. (1990). Theorizing patriarchy. Oxford, UK: Blackwell Publishers.